

Prof. zw. dr hab. Mariola Wierzbicka
Zakład Lingwistyki Kontrastywnej i Stosowanej
Instytut Filologii Germańskiej
Uniwersytet Rzeszowski

**Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Katarzyny Ochmańskiej
pt. *Reflexivierung als Diathesenmarker in der Syntax des Deutschen und
Polnischen***

Napisana pod kierunkiem naukowym Pana prof. dra hab. Pawła Mecnera przedłożona do oceny rozprawa doktorska dotyczy refleksywizacji jako znacznika diatezy w składni języka niemieckiego i polskiego. Praca stanowi udaną próbę wykorzystania syntaktycznego aparatu językoznawczego ulokowanego w części teoretyczno-analitycznej obszaru lingwistyki. Teoretyczną podstawę pracy stanowią modele deskryptywne, walencyjne oraz transformacyjno-generatywne. Rozprawa osadzona jest w kanonie gramatyki transformacyjno-generatywnej, koncentrującej się w szczególności na programie minimalistycznym oraz ujęciu kartograficznym. Głównym celem pracy jest porównawcza analiza elementu *sich/się* w języku niemieckim i polskim i jego funkcji na podstawie wybranych tekstów.

1. Układ pracy i treść poszczególnych rozdziałów

Licząca 184 strony rozprawa składa się z części teoretycznej (str. 5-147), empirycznej (str. 148-163), rozdziału podsumowującego wyniki przeprowadzonych badań (str. 160-163) oraz rozdziałów zamykających pracę, w skład których wchodzi bibliografia (str. 164-179), wykaz źródeł (str. 179-180) i streszczenie w języku polskim i angielskim (str. 181-184).

Praca jest poprawnie osadzona w reprezentatywnej aktualnej literaturze przedmiotu, zaś z prac starszych dobrano zasadnie pozycje klasyczne. Dobór źródeł oraz literatury przedmiotu potwierdza stricte lingwistyczny charakter pracy, a centralnym zagadnieniem badawczym jest refleksywizacji jako znacznik diatezy w składni języka niemieckiego i polskiego.

Z uwagi na znaczną objętość pracy i mnogość podjętych w niej problemów pozwolę sobie na pominięcie szczegółowego opisu treści poszczególnych rozdziałów, tym bardziej, że zarys całej pracy Doktorantka przedstawi w swoim autoreferacie, a

ograniczę się do uwag dotyczących budowy, celu i tez pracy, metodologii, doboru konkretnego instrumentarium badawczego, przeprowadzenia poszczególnych analiz i uzyskanych wyników ogólnych bądź szczegółowych w odniesieniu do ustaleń teoretycznych i rozwiązań praktycznych.

W rozdziałach wprowadzających do części teoretycznej pracy Doktorantka przedstawia cel i metodę badań, przedstawia przedmiot rozważań i analiz, który tworzy refleksywizacja jako znacznik diatezy w składni języka niemieckiego i polskiego, omawia główne problemy z zakresu gramatyki transformacyjno-generatywnej, wyjaśnia podstawowe pojęcia pojawiające się w pracy oraz podstawowe funkcje zaimka zwrotnego. Centralnym punktem rozdziału pierwszego jest zwrotność jako problem interdyscyplinarny, którym zajmują się oprócz lingwistyki również logika, matematyka, filozofia i pedagogika. Rozdział drugi części teoretycznej poświęcony został problemowi zwrotności w językoznawstwie oraz zagadnieniom powiązanim, takim jak czasowniki zwrotne, zaimek zwrotny, strona bierna, czynna, medialna oraz przechodniość w pracach deskryptywnych oraz gramatyce walencyjnej. W rozdziale trzecim Doktorantka przedstawia zagadnienie redukcji walencyjnej, a w rozdziale czwartym mechanizmy syntaktyczne w modelach generatywnych. W tym miejscu Autorka bada konstrukcje kauzatywne i zwrotne oraz przedstawia aktualne wyniki badań z tego zakresu, poczynając od przejścia od konstrukcji medialnej do konstrukcji z inherentnym *sich/się*, które to zapoczątkowane zostało przez Haidera 1992 i 1985, poprzez jego krytykę w pracy Primus/Schwamb 2006, którzy podjęli próbę wyjaśnienia ról semantycznych w konstrukcjach zwrotnych i kauzatywnych za pomocą zależności przyczynowej oraz zawartości ról semantycznych aż do prac Reinhart/Siloni 2005 oraz Malickiej-Kleparskiej 2013, które skoncentrowane są na problemie parametrów leksykalno-syntaktycznych.

W części analitycznej pracy z uwzględnieniem materiału empirycznego Doktorantka podejmuje udaną próbę przedstawienia konstrukcji zwrotnych i kauzatywnych w ujęciu kartograficznym. Wskazując na złożoność oraz wieloaspektowość omawianego zjawiska Autorka omawia kolejno omawia kolejno mechanizmy odpowiedzialne za blokadę przechodniości oraz relację elementów syntaktycznych do ról tematycznych. W centralnej części rozdziału Doktorantka przedstawia wyniki badań oraz dokonuje zestawienia statystycznego występowania konstrukcji zwrotnych w języku niemieckim i polskim.

Rozważania zamyka rozdział III (str. 160-163) stanowiący podsumowanie, w którym omówione zostały wyniki przeprowadzonych w rozprawie analiz.

Układ pracy jest przejrzysty i w pełni dostosowany do zadań badawczych Doktorantki. Taka struktura pracy wskazuje na to, że rozprawa jest przemyślana pod kątem logiczności wywodu, zastosowanej metodologii oraz rozłożenia akcentów prezentacji, wynikających z charakteru analizowanego zjawiska i uwzględnionych aspektów badawczych.

Sam dobór materiału badawczego, oraz sposób analizy są ze wszech miar poprawne i nie budzą zastrzeżeń. Zaprezentowanym opisom i komentarzom nie można odmówić naukowego charakteru. Dzięki tak dogłębnej analizie wyciągnięte przez Doktorantkę wnioski nie budzą zastrzeżeń i zasługują na uznanie.

2. Uwagi dotyczące metody i języka opisu oraz uwagi ogólne

Podsumowując, pragnę stwierdzić z satysfakcją, iż Doktorantka sprostала w znakomitej sposób celom i zadaniom badawczym, jakie postawiła sobie we wstępie. Rozprawa jest dobitnym dowodem na to, że Autorka dysponuje rozległą wiedzą i umiejętnościami w zakresie lingwistycznych badań nad językiem.

Przedłożoną do recenzji rozprawę doktorską oceniam wysoko. Mamy tutaj do czynienia z gruntowną i dobrze przeprowadzoną analizą. Praca jest przejrzysta i widać w niej myśl przewodnią, co świadczy o doskonałym opanowaniu aparatu badawczego i bardzo dobrej znajomości literatury przedmiotu. Doktorantka przedstawia problematykę mimo całej jej złożoności w sposób przejrzysty, z dużą precyzją językową i terminologiczną. Zwięzłe przejścia łączące poszczególne podrozdziały w rozdziały, a te w tekst, który mimo swej wielowątkowości pozostaje płynny, wskazują na umiejętność w konstruowaniu tekstu.

Doktorantce udało się w sposób przekonujący i jednoznaczny udowodnić swoje tezy. Oparte na wnioskach z przeprowadzonych analiz mało sformalizowane opisy muszą przekonać każdego czytelnika, że jest tak jak twierdzi Autorka. Analiza mechanizmów generatywno-transformacyjnych stanowi istotny krok w kierunku uściślenia reguł syntaktycznych w aspekcie uniwersalnym.

Podsumowując należy stwierdzić, że rozprawa mgr Katarzyny Ochmańskiej stanowi szczegółową i kompleksową analizę syntaktyczną refleksywizacji jako znacznika diatezy w składni języka niemieckiego i polskiego. Można mieć zastrzeżenia do rozwiązań szczegółowych i takiego czy innego doboru literatury bądź rozłożenia akcentów badawczych, jednak byłyby to ewentualnie uwagi natury czysto warsztatowej i nie miałyby wpływu na ogólny obraz zastosowanej metodologii i

poprawności wywodu. Recenzowana rozprawa jest niewątpliwie pracą pionierską i to pioniersko udaną.

3. Wniosek końcowy:

Przedłożona rozprawa doktorska mgr Katarzyny Ochmańskiej spełnia warunki art. 26 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz. U. nr 65/2003, poz. 1365) i tym samym uzasadnia wniosek o dopuszczenie Jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Rzeszów, dn. 22..2015

Prof. zw. dr hab. Mariola Wierzbicka

